

УДК 378.014.6.018.43:378.6:61(477.54-25)ХНМУ

DOI:10.30837/nc.2021.4.24

Ректорський контроль та особливості його проведення в умовах дистанційного навчання

Наталія Нікуліна,
методист,

Ігор Завгородній,
доктор медичних наук, професор,

Дмитро Перцев,
кандидат медичних наук, доцент,

Світлана Краснікова,
кандидат філологічних наук, професор,

Дмитро Маракушин,
доктор медичних наук, професор,

Тетяна Баглаєнко,
викладач,
Харківський національний медичний університет

Одним із найважливіших елементів системи управління якістю вищої освіти стала процедура моніторингу, і все частіше в українському освітньому дискурсі фігурують такі поняття як «оцінка якості освіти» та «моніторинг якості освіти», а сутність моніторингу

асоціюється з «контролем» та «експертизою» [1]. У закладах вищої освіти (ЗВО) під моніторингом якості освіти розуміють таку інформаційну систему, яка постійно оновлюється і поповнюється на основі безперервного стеження за станом і динамікою розвитку основних складових яко-

сті освіти за сукупністю визначених критеріїв та має конструктивний зворотній зв'язок з метою вироблення управлінських рішень з коригування небажаних диспропорцій на основі аналізу зібраної інформації, здійснення педагогічних інновацій, підвищення ефективності стратегічного планування вдосконалення освіти та прогнозування подальшого розвитку досліджуваних процесів [2 — 5]. Безперервний моніторинг знань здобувачів освіти надає статистичну інформацію про кожного студента, навчальну групу, факультет, кафедру, кожного викладача, що сприяє покращенню управління якістю освіти у ЗВО. Одним з таких затребуваних видів внутрішнього аудиту, введених в українських ЗВО, є ректорський контроль знань, який здійснюється відповідно до «Положення про організацію ректорського контролю якості навчання» з метою визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу та об'єктивності оцінювання викладачами їх успішності [6].

Важливим внеском у вивчення проблем, пов'язаних з підвищенням якості вищої професійної освіти є наукові дослідження, які проводяться на базі вищих медичних навчальних закладів. Дослідження зосереджуються на якості професійної підготовки майбутніх лікарів [7], сучасних педагогічних підходах до контролю якості знань студентів медичних ЗВО [8], менеджменту якості освіти в медичних університетах [9], питаннях професійного самовдосконалення майбутніх фахівців в галузі охорони здоров'я [10], а також інноваційних педагогічних технологіях у процесі підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до професійної діяльності [1, 11]. Як в нашій країні, так і за її межами розробляються та постійно вдосконалюються стандарти, які допомагають проводити якісну кваліфікацію спеціальностей, враховуючи потреби ринку праці [12 — 14]. Необхідність обумовлена тим, що професійні якості повинні бути пов'язані не тільки із фаховою діяльністю лікаря, а також із міжнародними стандартами та вимогами до спеціалістів цього

напрямку, оскільки лікар реалізує свої професійні навички у вигляді суб'єкт-суб'єктних відносин [15]. Метою роботи є спроба дати оцінку впливу дистанційного формату на якість ректорського контролю у Харківському національному медичному університеті (ХНМУ).

Ректорський контроль (РК), як за-сіб моніторингу рівня підготовки студентів, дозволяє оцінити вклад здобувачів освіти і педагогічного складу у навчальний процес ХНМУ [16]. Для здійснення моніторингу навчального процесу на базі Навчально-наукового інституту якості освіти (ННІ ЯО) ХНМУ було розроблено такий формат РК, який надає можливість використовувати його для підготовки студентів до медичного ліцензійного іспиту (МЛІ), який є стандартом визначення рівня підготовки спеціалістів. Банк даних тестових завдань РК формується за методологією, запропонованою центром тестування при МОЗ України, та оновлюється кожного року. Зазвичай матеріали надають ключові кафедри тими мовами, якими викладають у ХНМУ. Диференційованість тестів по дисциплінах надає можливість виявити такі, з яких у студентів найнижчий відсоток вірних відповідей, що дозволяє виявити ефективність роботи кафедр університету та допомагає студентам визначитися зі своїм рівнем знань та спланувати самостійне опрацювання власних упущень. Таким чином, РК об'єктивно вважається одним із самих інформативних видів внутрішнього моніторингу якості надання освітніх послуг, дозволяє завчасно виявити «групу ризику», тобто тих студентів, які не пройшли через умовну позначку засвоєного матеріалу. Умовна позначка залежить від того, який прохідний відсоток буде встановлено при складанні МЛІ, наприклад, можна назначити 61 % складених тестових завдань, як що умовна позначка складання МЛІ 60,5 %.

В ХНМУ для проведення РК на базі ННІ ЯО відведено окремі класи, які оснащені комп'ютерами із доступом до мережі Інтернет. За чітким розкладом сту-

денти у відведений для кожної групи час складають РК у присутності методиста Лабораторії моніторингу та систем управління якістю освіти ННІ ЯО ХНМУ, який виконує роль проктора. РК проводиться за дисциплінами, вивчення яких повністю було завершено на час його проведення. РК планується заздалегідь і є частиною навчального процесу. Всі умови та терміни проведення РК нормуються відповідно до наказів ХНМУ в залежності від того, які є нагальні потреби. Завдяки електронному формату процес заміни банку даних дуже гнучкий. За необхідністю на базі ННІ ЯО організовується проведення перевірки рівня засвоєння знань студентами за такими спеціальностями як «Лабораторна діагностика», «Соціальна робота», «Педагогіка» та «Фізична терапія. Ерготерапія».

Окрім перевірки теоретичних знань майбутніх лікарів, на базі ННІ ЯО ХНМУ проводиться РК із засвоєння практичних навичок та прийомів з надання невідкладної медичної допомоги після проходження планових занять в симуляційних класах, які також розташовані на базі ННІ ЯО [17]. Оцінювання рівня засвоєння практичних навичок та прийомів з надання невідкладної медичної допомоги включає в себе дві складові. Студенти повинні відповісти на завдання рівня засвоєння практичних навичок з медицини невідкладних станів в ході проведення РК (теоретична складова) та продемонструвати отримані знання за допомогою наданих їм для цього симуляторів різного рівня складності (практична складова).

До РК, у рамках підготовки студентів до МЛІ, зазвичай залучені студенти третього та випускних курсів медичних та стоматологічного факультетів. Це пов'язано з тим, що саме цей контингент студентів готується до ліцензійних іспитів. У РК беруть участь всі студенти, які навчаються в університеті, як вітчизняні, так і іноземні. Для РК із засвоєння практичних навичок та прийомів з надання невідкладної медичної допомоги залучають всі контингенти студентів ХНМУ 5-го курсу.

Результати РК накопичуються у програмі Excel та ретельно аналізуються, зберігаються в ННІ ЯО ХНМУ на необхідний строк. Отримані дані аналізу результатів успішності студентів можуть бути представлені у порівняльних таблицях і графіках в залежності від потреб. Перш за все з отриманими результатами успішності студентів ознайомлюють деканати, результати у звітній формі освітлюються на засіданнях Вченої ради, ректоратах та обов'язково входять у склад щорічного звіту про роботу колективу ХНМУ. На підставі результатів усіх видів моніторингу формуються конкретні пропозиції керівництву університету з покращання рівня підготовки студентів до МЛІ, а також розробляються й впроваджуються управлінські та педагогічні заходи щодо поліпшення ситуації із засвоєння студентами знань. При необхідності змінюється стратегія для підвищення рівня знань студентів як в рамках підготовки їх до складання МЛІ, так і умінь виконання практичних маніпуляцій з невідкладної допомоги.

Можна сказати, що засоби моніторингу знань студентів, які розробляються й застосовуються на базі ННІ ЯО ХНМУ, повністю себе виправдовують. Методика дуже зручна своєю мобільністю, заміна банку даних не потребує багато часу, що дозволяє переключатися з ректорських замірів на навчально-тренувальні заняття. Завдяки гнучкості цієї системи окрім РК у рамках підготовки до МЛІ студенти мають можливість перевірити рівень знань з «Іноземної мови за професійним спрямуванням» і ознайомитися з міжнародним іспитом з основ медицини (IFOM) у рамках навчально-тренувальних занять в тестовому режимі [18]. А головне, задля чого було запроваджено такий засіб внутрішнього моніторингу, це те, що завжди вдається виявити «групу ризику» при складанні РК у рамках підготовки до МЛІ та застосувати необхідні заходи для виправлення ситуації. Але в умовах пандемії на COVID-19, яка охопила весь

Світ, та карантинних заходів на території нашої країни студентство вимушено було перейти у дистанційний режим навчання. РК в рамках підготовки студентів ХНМУ до МЛІ теж довелося перевести із звичайного режиму у дистанційний формат.

Завдяки тому, що університет на цей період вже був готовий до дистанційної форми навчання у контексті майбутнього розвитку заочної форми навчання за окремими спеціальностями, у найкоротший термін, було організовано роботу освітньо-інформаційного порталу «Дистанційне навчання ХНМУ» на платформі MOODLE, згідно з визначеним планом. Також, на платформі MOODLE було створено структуру для проведення РК у рамках підготовки до МЛІ. Щодо проведення РК рівня засвоєння практичних навичок та прийомів надання невідкладної медичної допомоги на базі міжкафедральних симуляційних класів ННІ ЯО ХНМУ, то його проведення було неможливим, тому що у його форматі, крім теоретичної частини, закладено демонстрацію набутих навичок на симуляторах різного рівня складності.

Університету вдалося не зупиняти навчальні плани і це, безумовно, є великим плюсом можливостей дистанційної форми освіти. Але щодо проведення РК, то у дистанційному форматі виключається одне з таких ключових понять як «КОНТРОЛЬ», залишається розраховувати на сумлінність студентів, яким теж не байдуже дізнатися про свій рівень знань. До того ж, одна з умов — це створення атмосфери як при складанні МЛІ, особливо це стосується студентів третього курсу, у яких ця форма іспиту буде вперше і яким надається можливість ознайомитись з процедурою проведення ліцензійних іспитів, не виконується теж. РК з практичних навичок дистанційно неможливо проводити взагалі, якщо у кожного здобувача вищої медичної освіти немає в особистому розпорядженні необхідного симулятора для демонстрації практичних навичок викладачеві «крізь монітор», бо ми ще не досягли такого високого рівня

матеріально-технічного забезпечення наших студентів.

Людство природним чином прогресує, винаходить все нові й нові технології в усіх сферах. Освіта не може знаходитися поза прогресуючим людством, вона є його невід'ємною і важливою частиною і отже цілком природним шляхом використовує всі його напрацювання, а в багатьох випадках є піонером цих інновацій, тому що вища школа і передові наукові дослідження невід'ємні одне від одного. Підготовка сучасних фахівців у векторі розвитку нової цифрової моделі є важливим завданням, враховуючи швидке зростання конкуренції на тлі глобалізації. Впровадження ІТ-технологій, штучного інтелекту, оцифрування великої кількості інформаційних даних, математичного моделювання живих систем сприяє підвищенню якості діагностики та ведення пацієнтів. Нові технології надають можливість лікарям концентруватися на найбільш важливих медичних завданнях, безперервно розвиваючи свої компетенції та комунікативні навички. Конкурентоспроможність вітчизняної вищої медичної освіти неможлива поза всіма цими досягненнями.

Доступ до величезної кількості інформації, можливість переглядів рідкісних операцій в прямому підключенні або у запису, проведення міжнародних консилиумів в онлайн-режимі, використання високотехнологічних симуляторів в підготовці майбутніх лікарів і підвищенні кваліфікаційного рівня вже практикуючих, безумовно, є позитивною стороною прогресу. Можливо в майбутньому лікування хворих людей буде відбуватися безконтактними і повністю апаратними методами, але на сьогодні лікар все ще має знаходитися в безпосередньому контакті зі своїми пацієнтами. На сьогоднішній час студенти-медики обмежені в отриманні досвіду «біля ліжка хворого», а цього поки що не в змозі замінити ніякі надсучасні симулятори.

На сьогоднішній день медична освіта не готова повністю існувати у дистанцій-

ному форматі, тому що крім теоретичної бази майбутнім лікарям необхідно набувати практичні навички. Але завдяки дистанційним технологіям вища освіта здатна пережити кризу пандемії.

Таким чином, безсумнівно, в умовах карантину дистанційний формат навчального процесу, як один з різновидів сучасного засобу викладання, є рятівною можливістю для його безперервності. Але майбутній лікар не може набути всі необхідні компетенції тільки на одній теорії та перегляданні відео. Тому в медичній освіті необхідно знайти ідеальний баланс між використанням інноваційних та традиційних методів навчання та його контролю.

Література

1. Устименко Ю. С. Інтерактивні технології як засоби підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до професійної взаємодії // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Вип. 45. С. 505–512.

2. Анненкова І. П. Моніторинг якості освіти у ЗВО // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Тематичний випуск // Вища освіта України. Дод. 4, т. II (20). 2010. С. 404–413.

3. Красильникова Г. На шляху до сучасної системи моніторингу якості вітчизняної освіти // Вища шк. 2014. № 11–12. С. 24–35.

4. Субіна О. Імідж вищого навчального закладу як важливий чинник конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг // Вища шк. 2011. № 1. С. 46–55.

5. Пешев Л.П., Ляличкина Н.А., Фоминова Г.В. Рейтинг — система оценки практических навыков у студентов медицинских вузов // Международный журнал экспериментального образования. 2014. № 1. С. 80–82.

6. Буйницкая О. П. Ректорский контроль как форма оценки качества обучения

// Инновации в науке : сб. науч. статей. Новосибирск : СибАК, 2013. С. 99–106.

7. Бабаліч В.А. Щодо проблем підвищення якості професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих навчальних закладах освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Вип. 45. С. 419–425.

8. Питання проблемного навчання в системі підготовки лікарів з метою контролювання якості знань / О. П. Весова // Журнал вушних, носових і горлових хвороб. 2015. N 1. С. 66–68.

9. Система управління якістю медичної освіти в Україні : монографія / І.Є. Булах, О.П. Волосовець, Ю.В. Вороненко та ін. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2003. 212 с.

10. Дудікова Л.В. Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Лариса Володимирівна Дудікова. Вінниця, 2011. 20 с.

11. Устименко Ю.С. Тренінг як засіб підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до професійної взаємодії // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Вип. 44. С. 338–344.

12. Бабенко П.А. Проблеми модернізації у вузівській практиці підготовки лікарів // Актуальні проблеми вищої медичної освіти: Укр. наук.-метод. конф., 20–23 травня 2008 р. : тези доповідей. Харків, 2008. С. 176–178.

13. Овчарук О.В. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.

14. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: монографія ; за ред. Н.Г. Никало, В.О. Кудіна. Черкаси : Вибір, 2002. 336 с.

15. Baker E. L. Minimum Competency Testing / E. L. Baker, B. H. Choppin // International Encyclopedia of Education: Research and Studies. Oxford, 1985. 24 p.

16. Організаційні аспекти менеджменту якості додипломної освіти в Харківському національному медичному універ-

ситеті / І. Завгородній, С. Краснікова, Д. Перцев, Н. Нікуліна, О. Марущенко, А. Горецька // Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи : тези доповідей III Міжнарод. наук.-практ. конф. пам'яті професора Петра Столярчука, Львів, 11–12 травня 2017 р. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 68. (Управління якістю у сфері освіти, науки та промисловості).

17. *Бітчук М.Д., Нікуліна Н.О., Перцев Д.П., Горецька А.М., Завгородня Н.І.* Симуляційне навчання у медичній освіті та його контроль // Матеріали XVI Все-

укр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю (Тернопіль, 16–17 трав. 2019 р.) / Терноп. нац. мед. ун-т імені І.Я. Горбачевського. Тернопіль : ТНМУ, 2019. С.294.

18. *Завгородній І., Краснікова С., Перцев Д., Нікуліна Н., Марущенко О., Седая Ю.* Моніторинг освітніх послуг в медичній до дипломній освіті // Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи : тези доповідей IV Міжнарод. наук.-практ. конф. до 100-річчя кафедри інформаційно-вимірювальних технологій, 16–17 травня 2019 р. Львів : ЛА «Піраміда», 2019. 10 с.

20.10.2021

Відомості про авторів:

Нікуліна Наталія Олексіївна — методист навчальної лабораторії моніторингу та систем управління якістю освіти Навчально-наукового інституту якості освіти (ННІ ЯО) ХНМУ; Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна; email: no.nikulina@knmu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4783-5163>; Google Scholar: <https://scholar.google.ru/citations?user=zfn0U6kAAAAAJ&hl=ru>.

Завгородній Ігор Володимирович — доктор медичних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, директор ННІ ЯО ХНМУ; Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна; email: iv.zavgorodnii@knmu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7803-3505>; Scopus: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?origin=resultslist&authorId=57206834269&zzone=>; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=72b0W_4AAAAAJ&hl=ru

Перцев Дмитро Павлович — кандидат медичних наук, доцент, заступник директора ННІ ЯО ХНМУ; Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна email: pd.pertsev@knmu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5392-2741>; Google Scholar: https://scholar.google.ru/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=R4e0SaAAAAAJ

Краснікова Світлана Олександрівна — кандидат філологічних наук, професор кафедри мовної підготовки іноземних громадян; декан V факультету з підготовки іноземних студентів; Харківський національний медичний університет; Харків, Україна; email: so.krasnikova@knmu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7155-4436>; Google Scholar: <https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=hpiKYuIAAAAAAJ>

Маракушин Дмитро Ігорович — доктор медичних наук, професор; кафедра фізіології, професор; Харківський національний медичний університет; Харків, Україна; email: di.marakushyn@knmu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0956-9776>; Scopus: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=Marakushin&st2=&origin=searchauthorlookup>; Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?view_op=new_articles&hl=ru&imq=Dmytro+Marakushyn&authuser=2;

Баглаєнко Тетяна Володимирівна — викладач; кафедра іноземних мов; Харківський національний медичний університет; Харків, Україна; email: tv.bahlaienko@knmu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0017-4970>; Google Scholar: <https://scholar.google.com/citations?user=hHwOwxIAAAAAAJ&hl=ru>